

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ

К. М. Пасько

кандидат філософських наук, доцент кафедри психології

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Актуальність презентованої теми зумовлена неперервними процесами реформування вітчизняної освіти, застосуванням компетентнісного підходу до освіти і виховання дітей. Спроможність сучасного молодого покоління до ефективної взаємодії з оточуючими виступає однією із головних цілей компетентнісного підходу. Визначити готовність підлітків до подальшого особистого розвитку, активної позиції у житті суспільства дозволяє саме компетентність. Безперечно, важливим є вміння оперувати власними знаннями, однак нині необхідно бути готовим пристосовуватись до нових потреб суспільства і активно змінюватись, оперувати інформацією, приймати швидко рішення, діяти активно і адекватно ситуації.

Соціальна компетентність належить до так званих ключових компетентностей особистості. Багатогранність її змісту умовно розділяється вченими на дві групи чинників, а саме соціальні та особистісні. У структурі особистості ми розрізняємо такі компоненти, як когнітивно-мотиваційний, рефлексивний компонент та операційно-технологічний. Зміст соціальної компетентності складають наступні ключові компетентності: комунікативна, інтелектуальна, побутова компетентність, громадянська, моральна, екстремальна та професійна учнівська компетентність.

Питання, присвячені розвитку комунікативної компетентності підлітків, презентовані у дослідженнях Б. Г. Ананьєва, Л. С. Виготського, Ю. В. Рибалко, К. М. Гуревич, Г. С. Нікіфорова, О. О. Смірнова та ін.

На думку Є. І. Холостової, комунікативна компетентність у спілкуванні – це володіння комплексом особистісних можливостей. Вона є одним із показників психологічної зрілості та компетентності особистості. Зазначений

підхід до розкриття поняття комунікативної компетентності свідчить, що її основою виступає соціальний інтелект.

Так, соціальний інтелект забезпечує успішне включення особистості до соціального життя суспільства, дана пізнавальна здатність дозволяє людині постійно вдосконалюватись, досить швидко адаптуватися до швидкозмінних умов та вимог життя, глибше розуміти партнера під час спілкування та взаємодії з ним, прогнозуючи як власну поведінку, так і поведінку і реакцію співрозмовника.

В рамках означеної теми, нами було проведене наукове дослідження, у якому були використані наступні методики: методика вивчення соціального інтелекту (Дж. Гілфорда, М. Саллівена), методика діагностики рівня розвитку рефлексивності, опитувальник А. В. Карпова, методика дослідження самооцінки особистості (С. А. Будассі), діагностика рівня емпатійних здібностей В. В. Бойко, методика комунікативної соціальної компетентності (КСК М. П. Фетіскіна), соціометрія Дж. Морено. У дослідженні взяли участь учні сьомих класів шкіл міста Суми, вибірка склала 200 осіб.

Отже, за результатами нашого дослідження ми виявили середній рівень соціального інтелекту (45%) у досліджуваних. Підлітки із зазначеним показником здатні достатньо добре розуміти і прогнозувати поведінку оточуючих при взаємодії. Вони добре адаптовані у соціумі, що дає можливість налагоджувати нові контакти та успішно спілкуватися. Високі (43%) та середні (31%) показники були отримані за результатами дослідження когнітивного компоненту соціального інтелекту, що включає самооцінку. Такі результати вказують на те, що опитані підлітки поважають себе, знають свої слабкі сторони та прагнуть до саморозвитку і самовдосконалення. Інший когнітивний компонент соціального інтелекту, а саме рефлексія, знаходиться на середньому рівні у більш ніж половини респондентів (57%). Такі підлітки здатні проаналізувати власні дії та вчинки, а за необхідності і внести необхідні корективи. Також вони можуть керувати своєю активністю відповідно до

власних цінностей. Емотивний компонент соціального інтелекту, до якого включена емпатія, знаходиться у опитаних на середньому рівні (62%). Такі досліджувані здатні спрямовувати власну увагу, мислення і сприйняття на розуміння інших людей, їх проблем, стану, поведінки. Такі підлітки здатні співчувати іншим, співпереживати. Слід зазначити, що високого рівня виявлено не було. Поведінковий компонент соціального інтелекту, до якого входить комунікативна компетентність, переважно виявлено у опитаних на середньому рівні (53%). Такі підлітки в адекватних межах можуть показувати свої почуття або переживання, при цьому вміють контролювати власну поведінку відповідно ситуації взаємодії. Однак такі опитані мають певні труднощі в оцінюванні своїх комунікативних якостей. Також були виявлені низькі показники у 44% підлітків. Такі респонденти проявляють замкненість при спілкуванні, складності з логічним і послідовним викладенням власної думки, зазвичай піддаються своїм почуттям та емоціям, вони сильно залежні від думки групи, часто імпульсивні та не здатні проявляти чуйність. Так, згідно отриманих даних, переважає середній та низький рівень КСК у опитаних підлітків.

Підсумовуючи, ми можемо сказати, що рівень соціального інтелекту впливає на особливості комунікативно-соціальної компетентності підлітків. При цьому рівень розвитку соціального інтелекту впливає на рівні розвитку компонентів, що включені до його моделі. Чим нижчий рівень соціального інтелекту, тим нижчі показники КСК та його компонентів.